

Wat werkt volgens wie?

Bespreking van: Lina Balestriere, Jacqueline Godfrind, Jean-Pierre Lebrun, Pierre Malengreau (2008) *Ce qui est opérant dans la cure. Des psychanalystes en débat*. Paris: Editions Erès. ISBN 978-2-7492-0843-5, 220 pp, 20 Euro.

Uit: Tijdschrift voor Psychoanalyse, 2009, 15^e jaargang, 2 p 129-131

Mark Kinet

Deze analytici behoren resp tot de BSP/Interassociatif, BVP/IPA, Association freudienne de Belgique/ALI en Ecole de la cause freudienne/AMP. Ze presenteren beurtelings eigen standpunten en reageren op elkaar: soms scherp en fel maar steeds met behoud van respect en convivialiteit. Dergelijke '*Controversial Discussions*' zijn nuttig om schizoid-paranoïde fenomenen te pareren. Filosofen zoals Feyerabend en Rorty (resp. theoretisch pluralisme en '*conversations*' tussen verschillende oriëntaties) zouden dergelijke *démarche* zeker toejuichen. Anderzijds: '*pour disputer il faut être d'accord*'. Zo is Godfrind ontsteld over de radicaliteit van het taal- en cultuurverschil dat haar van Malengreau scheidt. Volgen vier ongewilde zelfportretten waartoe de lezer zich min of meer zal aangetrokken voelen. Vaste discussiepunten zijn de subjectiviteit van de analyticus vs zijn positie als object, tegenoverdracht vs confrontatie met het onmogelijke/onzegbare reële, belang van het kader vs verlangen van de analyticus en/of zijn act, defecte symbolisatie vs creatie en conflict. Wat in de discussie ontbreekt is enige referentie naar wetenschappelijk onderzoek. Ook de '*séance courte*' komt amper ter sprake, nochtans een van de voornaamste aanleidingen voor Lacans 'verbanning uit de synagoge' (cf Spinoza). Volgens Malengreau heeft ze als steeds particuliere *act* van de analyticus geen gestandaardiseerd karakter.

Ik beperk mij tot '*highlights*' en/van de (contra)tenoren. Lebrun blijkt vooral een milde lacaniaan, die een maatschappijkritisch stokpaardje berijdt: de '*mèreversion/perversion ordinaire*', de falende vaderfunctie, de gegeneraliseerde verkinderlijking van het postmodern subject. Godfrind bijt de spits af. Ze benadrukt het noodzakelijkerwijs subjectief karakter van theorie en praktijkvoering die elke analyticus vanuit eigen geschiedenis en vorming ontwikkelt. Wat is de finaliteit/ specificiteit van de kuur en (hoe) onderscheidt ze zich van psychoanalytische therapie? In het gebied voorbij de neurose heersen immers problemen qua symbolisatie. Het betreft een archaisch register met navenante destructieve fenomenen. Hier dringt zich *therapie* op waarbij het psychoanalytisch bereik moet uitgebreid ovv aangepaste metapsychologie. Zowel Kleins analyse van de 'directe' overdracht, Winnicotts 'gebruik' van het (overdrachts)object als Bions '*container-contained*' uitwisseling en de transformatieve alfafunctie zijn hier onmisbaar. Er is een gedeelde emotionele ervaring waarbij infraverbale/protomentale fenomenen worden gedacht. Een strikt kader (p 31) is nodig om te voelen, om te denken en als 'derde' ter bescherming van de analytische functie. Basaal constructief werk behoort even integraal tot de analytische arbeid als

deconstructie bij de neuroticus.

Malengreau levert meteen kritisch commentaar mbt het subject van de analyticus en de tegenoverdracht. Hij distantieert zich van (post)kleinianen, van Reniks selfdisclosure of de '*co-pensée*' van Widlöcher. Ipv door tegenoverdracht 'in te vullen' viseert de analyticus confrontatie met het onzegbare. De analytische relatie is asymmetrisch. Ipv de subjectiviteit van de analyticus komt diens 'act' (bijv scansie, interpunctie). Hij kant zich tegen de idee van defect en het daaraan impliciet 'herstel'. Analytici luisteren naar wat de analysant *zegt*, niet wat hij *wil* zeggen (p 42). Ook Balestrière heeft moeite met defectmodel en/of mentalisatieconcept. Ze verkiest het conflictmodel binnen een subject dat uitvindt en keuzes maakt. Godfrind verwijst naar kinderen en/of borderlinepatiënten waar het absurd is defecten te ontkennen wat Lebrun bijtreedt met de stelling dat de analyticus zijn psychisch apparaat wel degelijk *uitleent*.

Malengreau brengt dan een hoogst abstracte en stellige uiteenzetting vanuit een bijna buitenaardse stratosfeer. Psychoanalyse ambieert een verandering van het subject en geen nieuwe objectiviteit. Ze wil de analysant *van* zijn Ik bevrijden, beoogt zelfbegrip noch transparantie.

De vroege Lacan huldigde de ethiek van het 'volle spreken' en streefde naar een nieuwe symbolische verhouding tot de wereld. Voor de late(re) Lacan is het symptoom een '*appareil symbolisant*' om onze driftmatige dimensie uit te drukken. Het is een deel van onszelf dat ons ontsnapt en een punt van ontmoeting tussen taal en lichaam. De analysant doet het werk. De analyticus gebruikt resonantie, allusie, citaat en raadsel die finaal door het onbewuste van de analysant geproduceerd èn geïnterpreteerd worden. Er is een excès aan betekenis dat moet gereduceerd (p 79). Volgt een pleidooi voor poëzie want slechts zij laat interpretatie toe (p 84). Zij is '*effet de sens et de trou*' (p 87). Ze verwijst niet (alleen) naar een andere betekenis maar ook naar een leegte. Poëzie maakt (zoals het symptoom) gebruik van betekenaars met het oog op genot (p 93).

Hoewel Godfrind getroffen is door de schoonheid van deze theoretische reflecties *roept* ze bijna haar onbegrip uit en hekelt ze het abstract/ideosyncratisch taalgebruik. Met een te uitsluitende gerichtheid op de tekst en de eraan intrinsiek veronderstelde waarheid is Lacan *een* en niet *de* freudiaanse interpretatie. Geenszins gaat het om een woord-/taalspel. Poëtische momenten/parels bestaan maar ze zijn zeldzaam. Ook en vooral dient het dagdagelijks proza gedacht en getheoretiseerd worden.

Voor Balestrière is er schisma tussen psychoanalyse van negativiteit en tekort vs analyse die continuïteit met het niet-menselijke veronderstelt (p 106). En moet het excès aan betekenis niet *geïnterpreteerd* ipv *gereduceerd* worden?

In haar bijdrage betoont ze veel affiniteit met Ferenczi, Winnicott en Szondi's ideeën over de basale/'voedende' laag van het contactuele. Ze vervoegt Malengreau's vergelijking met de dichter mbt zelfobservatie, concentratie op de innerlijke wereld en openheid voor zich opdringende voorstellingen. Ze beluistert de sociale 'realiteit' als een droom (p 127). Het is de methode (vrije associatie, gelijkzwevende aandacht) waaraan het psychoanalytische haar specificiteit ontleent. Het woord van de analyticus (en zijn verlangen!) dient er tegengewicht te bieden aan 'waardige tegenstanders' (p 165) als de terreur van het geweten, demonische herhaling, bemeesteringspogingen van het trauma. Al sinds Freuds '*Ontwerp*' hecht de psychoanalyse veel belang aan de 'specifieke actie' van de moeder. Niet zozeer het kader maar een goede '*direction*' is noodzakelijk waarbij het verlangen van de analyticus primeert boven het 'hanteren' van de tegenoverdracht. Publicaties als deze zijn een absolute aanrader voor wie n het gebied voorbij de neurose en ter overbrugging van het 'schisma' integratief werk wil leveren. Jammer genoeg verwijst niemand naar bepaalde Vlaamse landgenoten die door hun meertaligheid nochtans bij uitstek multicultureel mogen heten.

Mark Kinet is hoofdgeneesheer van de Kliniek St Jozef –Centrum voor Psychiatrie en Psychotherapie- te Pittem en voert psychoanalytische praktijk te Gent. Hij is auteur van '*Freud & Co in de psychiatrie*' (2006) en van '*De Wetenschap van de Liefde en de Kunst van de Computeranalyse*' (2008)